

folk/ed. Derg, 2022; 28(4)-112. Sayı/Issue -Güz/Autumn
DOI: 10.22559/folklor.2253

Derleme makalesi/ Compilation article

Kosova ve Kuzey Makedonya’da Türkçe Yayımlanan Çocuk Dergilerinde Anlatı Türleri:

Hikâye, Masal, Efsane, Destan

Narrative Species in Child Journals Turkish Published in
Kosova and North Macedonian:
Story, Fable, Legend and Epic

Salih Okumuş*

Öz

Balkanlar dün olduğu gibi bugün de son derece önemli bir coğrafyadır. Yugoslavya’nın parçalanmasıyla yıldızı yeniden parlayan Balkanlar, bünyesindeki Türk varlığıyla da ülkemizi yakından ilgilendirir. Geçmişte kurulan *münasebetlerimiz yaşanan tarihi* ve siyasi olaylara göre değişse de yaklaşık *beş yüz elli yıl Türklerin hâkimiyeti* altında kalan Balkan coğrafyası Osmanlıdan sonra yeniden şekillenir. Bölge Avusturya, Macaristan ve Sırp krallıkları arasında paylaşılır. Bu yıllar Türkler ve Müslümanlar için oldukça zor ve karanlık bir dönem olarak kabul edilir. Ancak II. Dünya Sava-

Geliş tarihi (Received):14-02-2022 – Kabul tarihi (Accepted): 12-10-2022

* Prof.Dr., Prishtina Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü / Prishtina University Faculty of Philology Department of Turkish Language and Literature. salihokumus@gmail.com. ORCID 0000-0001-7990-2469

şından sonra gelişen tarihî olaylar ve Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla bu topraklarda yaşayan diğer topluluklar gibi Türkler de bazı haklar elde etmeye başlar. Daha çok Türkçe basın-yayın alanında tezahür eden bu yenilikler, kendisini gazete ve dergi yayını ile kültür ve eğitim alanındaki faaliyetlerle gösterir. Kısa zamanda ilk mekteplerde Türkçe eğitim yapmaya ve buralarda okutulacak kitaplar ile diğer Türkçe yayınları basmaya muvaffak olan bu gelişmeler, Üsküp'te Birlik, Priştine'de Tan Yayınlarının kurulmasıyla önemli bir mesafe elde eder. Bu çerçevede çeşitli gazete ve dergiler yayımlanır, kitaplar basılır. Türkçe Televizyon ve Radyo yayını yapılır. Bütün bunlar, bölgedeki Türk varlığının ayakta kalmasına, birlik ve beraberlik ruhunun gelişmesine önemli katkılarda bulunur. Ayrıca buradaki süreli yayınların varlığı geçmişin izlerini sürmemize de yardımcı olur. Bu çerçevede bölgedeki Türk çocuk edebiyatının gelişmesine önemli katkıları bulunan çocuk dergilerinde anlatı türlerini ele almaya çalışacağız. Üsküp'te yayımlanan *Sevinç*, *Tomurcuk* çocuk dergileri ile Kosova'da yayımlanan *Kuş*, *Türkçem* ve *Bahar* dergileri bu manada son derece önemli ve etkili yayınlardır. Amacımız, adı geçen dergilerde yayımlanan anlatı türlerini incelemek ve bu türlerin çocuklar üzerindeki etkilerini araştırmaktır. Bilhassa hikâye, masal, efsane ve destanların seçimi, hacimleri, kimlere ait oldukları, menşeleri ve işledikleri temalar araştırılacaktır.

Anahtar sözcükler: *Kosova, Kuzey Makedonya, edebi türler, hikâye, masal, efsane*

Abstract

The Balkans are in an extremely important geography today as they were yesterday. The Balkans, whose star started to shine again with the disintegration of Yugoslavia, are also closely related to our country due to the Turkish presence in it. Although our relations established in the past changed according to the historical and political events, the Balkan geography, which was under the domination of the Turks for about five hundred and fifty years, was reshaped after the Ottomans. The region was shared among the Austrian, Hungarian and Serbian kingdoms. These years have been considered as a very difficult and dark period for Turks and Muslims. However, with the historical events that developed after the World War II and the establishment of the Federal People's Republic of Yugoslavia, Turks began to gain some rights like other communities living in this region. These innovations, which are mostly manifested in the field of Turkish press and broadcasting, showed themselves in a short time with activities in the field of newspaper, magazine printing, culture, and education. These developments, which made it possible to provide education in Turkish in primary schools in a short time and to publish books to be taught in these schools and other Turkish publications, gained ground with the establishment of Birlik in Skopje and Tan Publications in Pristina. In this context, various newspapers and magazines and books were published. TV and Radio broadcasts were made in Turkish. All these contributed to the survival of the Turkish presence in the region and to the development of the spirit of unity and solidarity. Also, the existence of periodicals in the region would be helpful

for tracing the past. In this line, we will try to deal with the types of narrative in children's magazines that have made significant contributions to the development of Turkish children's literature in the region. Sevinç and Tomurcuk children's magazines published in Skopje and Kuş, Türkçem and Bahar magazines published in Kosovo are extremely important and effective publications in this sense. Our aim is to examine the narrative genres published in the aforementioned journals and to investigate the effects of these genres on children. In particular, the selection of stories, tales, legends and epics, and their volumes, authors, origins, and themes will be investigated.

Keywords: *Kosovo, North Macedonia, literary genres, story, fable, legend*

Extended summary

The Balkans are in an extremely important geography today as they were yesterday. The Balkans, whose star started to shine again with the disintegration of Yugoslavia, are also closely related to our country due to the Turkish presence in it. Although our relations established in the past have changed according to the historical and political events, the Balkan geography, which was under the domination of the Turks for about five hundred and fifty years, is also extremely important in terms of Turkish history. The Turkish presence in the region goes back to old times. However, the real permanent relations were established with the Ottoman Empire. During this period, the region trained many statesmen, artisans, and scholars, and attracted attention with its culture, art and trade centers. However, this situation changed with the withdrawal of the Ottomans from these lands. The region was shared among the Austrian, Hungarian and Serbian kingdoms. These years have been considered as a very difficult and dark period for Turks and Muslims. This situation changed with the historical events developed after World War II and the establishment of the Federal People's Republic of Yugoslavia. Like other communities who were living in these lands, Turks also began to gain certain rights. The innovations, which were mostly manifested in the field of Turkish press and broadcasting, showed themselves in the form of newspaper and magazine publications and activities in the field of culture and education. These developments, which made it possible to provide education in Turkish in primary schools in a short time and to publish books to be taught in these schools and other Turkish publications, gained ground with the establishment of Birlik in Skopje and Tan Publications in Pristina. In this context, various newspapers and magazines and books were published. TV and Radio broadcasts were made in Turkish. All these contributed to the survival of the Turkish presence in the region and to the development of the spirit of unity and solidarity. Also, the existence of periodicals in the region would be helpful for tracing the past.

Published in Turkish in Skopje in 1944, the newspaper Birlik had been printed continuously for about 60 years. The Union set an example for all Turks living in Yugoslavia and paved the way for Turkish media activities. Then, other magazines such as Sevinç (1957), Tomurcuk (1957) and Sesler (1965) were published. While these magazines created a new readership, they also paved the way for the birth of literary and artistic circles, almost

like a school. In particular, children's magazines such as Sevinç and Tomurcuk replaced the textbooks taught in primary schools. It can be said that these newspapers and magazines laid the foundations of modern Turkish literature in the region, became the first examples of their genres, and also served as a source for the growth of a new literary generation.

The vitality in Skopje also showed itself in Kosovo towards the end of the 1960s. Tan Publishing was established in Pristina in 1969, and the newspaper Tan published by this publishing house met with its readers. Then, the magazines of Çevren (1973) and Kuş (1979) came to light. Tan Publishing did the same thing that Birlik Publishing did in Skopje here. In this respect, it can be said that contemporary Yugoslavian Turkish literature started and developed under the umbrella of Birlik and Tan newspapers.

The change in the world, which started with the collapse of the Berlin wall, also affected Yugoslavia. In the early 1990s, Yugoslavia disintegrated. Especially the Turkish and Muslim people living in Kosovo and North Macedonia faced an identity struggle again. One of the ways chosen for this struggle was newspapers and magazines.

After Kosovo declared its independence in 2008, artistic and literary activities in Skopje and Pristina began to flow in their own channels. Turkish press and broadcast movements that started in Yugoslavia continued with the publication of new newspapers and magazines.

"Köprü" (2002), "Ufuk" (2009), "Bahçe" (2004) and "Kızıl Elma" in North Macedonia; "Yeni Dönem" (1999), "Çığ" (1999), Türkçem (1999), "Sofra" (1999), "Bay" (1994), "Derya" (2002), "Bal-Tam" (2004), "Bahar" (2007), "İmza" (2012) Newspapers and magazines tried to continue the sacred mission initiated by Birlik and Tan publications.

These publications, which faced serious economic difficulties, were only able to survive with some financial support. Newspapers such as Kosova news, which continued to carry this challenge to the internet, started a new model. Today, most of these newspapers and magazines are trying to reach their readers through social media.

Children's magazines have a special place in Balkan Turkish literature. Children's literature, which developed and grew thanks to Birlik and Tan Publishing, owes a lot to these newspapers and magazines. These journals, which had important duties in terms of both the education of children and the raising of a new literary generation, also filled a considerable gap by contributing to the education given by schools. In particular, the contribution of the selected genres and texts in the magazines to children's education is prioritized. These genres include stories, novels, essays, fairy tales, legends, epics, articles, biographies, conversations, proverbs and idioms. Among these, stories, fairy tales, legends and epics stand out in terms of number and content. These are extremely rich texts in terms of children's world. It is of great service in the good upbringing of children. By appealing to the imagination of children, they affect their creative powers. They give information and advice, help the development of intelligence and behavior. In addition, these magazines have child-oriented delicacy in terms of cover composition and page structure. They are quite colorful with a variety of photographs, pictures, patterns, and drawings. In terms of paper quality, they are also printed on glossy paper.

In this context, we will try to deal with the types of narrative in children's magazines that have made significant contributions to the development of Turkish children's literature in the region. Sevinç and Tomurcuk children's magazines published in Skopje and Kuş, Türkçem and Bahar magazines published in Kosovo are extremely important and effective publications in this sense. Our aim is to examine the narrative genres published in the aforementioned journals and to investigate the effects of these genres on children. In particular, the selection of stories, tales, legends and epics, and their volumes, authors, origins, and themes will be investigated.

Giriş

Balkanlar, Türk tarihi açısından önemli bir bölgedir. Bölgedeki Türk varlığı oldukça eskidir. Ancak asıl kalıcı ilişkiler Osmanlı ile kurulur. Bölge, kurulan yeni şehirler, kültür merkezleri, eğitim kurumları, edebiyat ve sanat hareketleriyle kısa sürede çekim merkezi haline gelir. Önemli devlet adamları, şairler, yazarlar yetişir. Ancak Osmanlı'nın Balkan topraklarından çekilmesinden sonra durum değişir. Balkan Savaşları sonrasında Bölgenin Avusturya-Macaristan ve Sırp Krallıkları tarafından paylaşılması Türk varlığı için yeni sorunlar doğurur. Giderek artan baskı ve şiddet olayları büyük bir göç dalgasına neden olur. İkinci Dünya Savaşına kadar, bölgede yaşayan Türk ve Müslüman varlığı yok sayılır ve bütün haklarından yoksun bırakılır.

Ancak II. Dünya Savaşından sonra kurulan Yugoslavya Sosyalist Federal Halk Cumhuriyeti ile ülkede yaşayan azınlıklar birçok hakka sahip olur. Bu çerçevede 1944 yılında Kuzey Makedonya'da kurulan Birlik gazetesinin neşri ile başlayan bu süreç, Türkçe radyo, gazete, dergi yayını ve kitap baskılarıyla devam eder. Bölgede yeni bir edebi çevre oluşturulur. Modern Balkan Türk edebiyatının kurulmasına zemin hazırlayan bu çevre, Yugoslav coğrafyasında büyük etki bırakır. Fakat Kosova özerk bölgesinde yaşayan Türkler, ancak 1969 yılından itibaren Kosova'da yayımlanmaya başlayan gazete ve dergiler vasıtasıyla bu imkânlarla kavuşabilirler (İsen, 2009: 17).

Üsküp'te 23 Aralık 1944'te yayın hayatına başlayan ve 60 yıl aralıksız yayın yapan Birlik gazetesi, bölgede Türkçe basın-yayın faaliyetlerinin de yolunu açar. Kuzey Makedonya'daki Türklerin sesi olmak hedefiyle yola çıkan Birlik gazetesi, yayımladığı Sevinç (1957), Tomurcuk (1957) ve Sesler (1965) gibi dergilerle her yaşta insana ulaşır, bilhassa çocukların eğitimine katkıda bulunur. Denilebilir ki gazete, 1944 yılında Üsküp'te Türkçe eğitim hayatına başlayan Tefeyyüz Okulu'nun okuma kitabı hatta da elifbası olur. Birçok neslin yetişmesine katkı sağlar. Bölgede yaşayan Türklerin gelenek, görenek ve kültürlerinin muhafazası ile karşılaştıkları sorunların giderilmesinde önemli roller üstlenir. Türk toplumunun birlik ve beraberlik ruhunu canlı tutmaya çalışır. Başta birlik olmak üzere yayımlanan diğer dergilerin etrafında oluşan edebi çevre ile yarınlara aydınları yetiştirilir (Karahasan, 2022:1).

1960'lı yılların sonlarına doğru Kosova Özerk Bölgesinde de edebiyat ve sanat hareketleri yoğunluk kazanır. Bölgenin başkenti olan Priştine'de Tan haftalık gazetesi çıkar (1 Mayıs 1969). Tan Yayın Şirketi denilebilir ki, Birlik yayınlarının Üsküp'te yaptığı işin aynısını bu-

rada yapar. Kısa bir süre sonra da Kosova'da yaşayan Türk halkının sanat hareketlerini kit-
lelere duyurabilecekleri sanat dergileri çıkmaya başlar. Bunlar Çevren (1973) ve Kuş (1979)
dergileridir. Buna Prizren'de Doğru Yol Kültür Sanat Derneğinin çıkardığı Esin (1976) der-
gisini de eklemek gerekir. Bu dergiler, Kosova'da yaşayan Türk halkının kültür ve sanat
hareketlerini canlandırıp geliştirir. Şehir merkezlerinden köylere kadar Türkçe eğitim yapan
okulların açılması, ders kitaplarının Türkçe basılması ve Türk dilinde eğitim yapan fakülte
ve yüksek okulların açılması, Türk kültür hayatının Yugoslavya sınırları içinde büyüyüp ge-
lişmesine zemin hazırlar. Çeşitli kültür, sanat ve edebiyat faaliyetlerine imza atılır. Türk ve
yabancı yazarlardan oluşan bir yazar kadrosu oluşturulur. Türkiye edebiyatından örnekler
yer verilir. Dünya edebiyatından çeviriler yapılır. Bu bakımdan çağdaş Yugoslavya Türk
edebiyatı, Birlik ve Tan gazetelerinin çatısı altında başlayıp gelişmiştir denilebilir (Kaya,
1986: 10). Ancak Balkan Türk edebiyatının kökleşmesi 1960'lı yıllardan sonra olur.

Sovyetler Birliğinin çökmesiyle başlayan dünyadaki değişim, Yugoslavya'yı da etkiler.
1980'lerin sonunda başlayan iç karışıklıklar Yugoslavya'nın parçalanmasıyla sonuçlanır. Bu
durum Yugoslavya'dan bağımsızlığını kazanan Kosova ve Kuzey Makedonya'da yaşayan
Türk ve Müslüman halkı da derinden etkiler. Bölgede yaşayan Türk halkı, kendi kimliğini
ve dilini korumak için büyük bir mücadeleye başlar. Bu mücadele için seçilen yollardan biri
de gazete ve dergilerdir. Bu sayede milli kimliğin korunması, birlik ve beraberlik ruhunun
kuvvetlenmesi için önemli bir adım atılmış olur. Kosova'da yayımlanmış gazete ve dergilerin
hepsi bu çabanın bir sonucudur.

Kosova, 1999 yılındaki NATO savaşından sonra uluslararası gücün yönetimine girer,
2008 yılında da bağımsızlığını ilan eder. Bağımsızlıktan sonra her iki bölgedeki edebi anlayış
kendi mecralarında akmaya ve gelişmeye başlar. Yugoslavya'nın dağılmasından sonra Birlik
ve Tan yayınlarının başlattığı bu kutsal görev Kuzey Makedonya ve Kosova'da yeni gazete
ve dergilerle devam eder. Kuzey Makedonya'da "Köprü" Kültür Sanat Dergisi (2002),
"Ufuk" Kül-tür Sanat Eğitim ve Aktüalite Dergisi (Ocak 2009), "Bahçe" çocuk dergisi
(Eylül-Ekim 2004) ve Resne'de yayımlanan "Kızıl Elma" dergileri zor da olsa çeşitli maddi
desteklerle ayakta durmaya çalışır. Kosova'da yayımlanan "Yeni Dönem" haftalık gazetesi
(24 Kasım 1999), "Çığ" Yazın Sanat Dergisi (Ocak-Şubat 1999), Türkçem Aylık Popüler
Çocuk Dergisi (Priz-ren 1999), "Sofra" Kültür-Sanat Dergisi (Ocak 1999), "Bay" Balkan
Aydınları ve Yazarları Aktüel Kültür Sanat Dergisi (Prizren, Eylül 1994), "Derya" Kültür
Sanat ve Edebiyat Dergisi (Mamuşa, 2002), "Bal-Tam" Türklük Bilgisi Dergisi (Prizren
2004), "Kosova Haber" sanal gazetesi (Nisan 2006), "Bahar" Çocuk Aylık Dergisi (Nisan
2007), "İmza" Toplum Bilim Kültür Sanat Dergisi'nin (Aralık 2012) adları sayılabilir.

Kosova'nın 17 Şubat 2008 tarihinde bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte Türkçe ga-
zete ve dergiler daha rahat yayımlanmaya başlar. Bugün az sayıda da olsa bazı gazete ve
dergiler yayınlarına Türkçe olarak devam edebilmektedir. Bunda ekonomik şartların daha
belirleyici olduğu anlaşılmaktadır. Bugün ancak maddi destek alan kuruluşlar ile ticari kimli-
ğe bürünen gazeteler ayakta durabildiler. Bunlar arasında Türkçem, İmza dergisi ile Kosova
haber sanal gazetesini saymak mümkündür.

1. Kosova ve Kuzey Makedonya’da yayımlanan Türkçe çocuk dergilerinde anlatı türleri

1.1. Kuzey Makedonya

1.1.1. *Sevinç*

Sevinç Yugoslavya topraklarında yayımlanan ilk Türkçe çocuk dergisidir. 1957 yılında Üsküp’te Birlik Yayınları tarafından çıkarılan derginin amacı bölgedeki Türk çocuklarının eğitimine katkıda bulunmaktır. Dergi, yılda on sayı çıkar. Temmuz ve ağustos aylarında basılmaz. Bazı sayıları ise ortaktır (Okumuş, 2012:409).

Sevinç dergisi daha çok orta mektep çocuklarına hitap eder. Derginin kurucusu ve sahibi Remzi Cenova’dır. Dış kapağı her zaman canlı ve resimlerle süsüdür. Kapakta gündeme ve içeriğe göre resimler ve çizimler kullanılır. Sayfa sayısı 30-35 aralığındadır. Ön ve arka kapaklar kuşe, iç sayfalar ise normal hamur kâğıda basılmıştır.

Sevinç dergisi okul çocuklarının eğitimine katkıda bulunmak amacıyla edebi metinlere ağırlık verir. Ayrıca popüler konular ile bilgi içeren metinlere de yer verilir. Görsellik bakımından da oldukça zengindir. Fotoğraf, karikatür ve çeşitli desenlerle renklendirilen dergi, tamamen çocukların zihinsel düzeylerine ve yaşlarına göre tasarlanır. (Okumuş, 2012:410)

Bölgede yayımlanan Türkçe çocuk dergilerinin en belirgin özelliği şiir ağırlıklı olmasıdır. Bu bakımından Sevinç dergisi de şiir türü açısından oldukça zengindir. Hatta dergide sürekli şiir yazan şairler bile bulunur. Ayrıca öğrencilere ait şiirlere de yer verildiği görülmür. Dergide Aka Gündüz, Arife Hancı, Aytül Akal, Cevahir Selim, Fahri Ali, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Hasan Ali Yücel, Melih Cevdet Anday, Nusret Dişo Ülkü, Orhan Seyfi Orhon, Suat Engüllü, Şükrü Enis Regü, Şükrü Ramo, Ümit Yaşar Oğuzcan, Yalvaç Ural ve Zeynel Beksaç gibi önemli şairlerin isimleri dikkat çeker.

Dergide şiir dışında hikâye, masal, efsane, deneme, makale, gezi yazısı, röportaj, tiyatro, fıkra, bilmece, bulmaca gibi nesir türlerine ait metinler de bulunur. Bunların içerisinde en çok kısa hikâye, masal ve efsaneler dikkati çeker. Derginin en önemli yazıları dil ve edebiyat üzerinedir. Ayrıca dergide sağlık, eğitim, turizm, resim ve sanat alanlarına dair yazılar da dikkat çeker. Resim, karikatür ve desen bakımından da zengindir. Derginin dili oldukça sade, yalın ve anlaşılırdır.

Dergi derli toplu bir görünüm arz eder. Belirli bir düzene sahiptir. Buna göre dergi; Bilim Teknik, Bilmece, Destan, Gıcır Ali, Hikâye, Küçük Sahne, Masal, Müzik, Okulları Geziyoruz, Oyun-Eğlence, Posterler, Sağlık, Spor ve Ünlü Kişiler köşelerine sahiptir. Bazı aylarda ise özel sayı şeklinde yayımlanır. Bunlar arasında 23 Nisan Çocuk Bayramı ve 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı sayıları ile aralık aylarına ait Yılbaşı Özel sayıları zikredilebilir.

Yazar kadrosu bakımından oldukça zengin olan Sevinç, bilhassa hikâye alanında Behiç Duygulu, Enver Baki, Ömer Seyfettin, Recep Bugariç gibi önemli isimlere yer verir. Dergi ayrıca gençlerin yetişmesine de önemli katkılarda bulunur. Genç okurlarının yazılarına sayfalarında yer verir.

Bütün bu yapısıyla adeta çocukların derslerinde kullanacakları yardımcı ders malzemesi olarak görülür. Özellikle anlatı türlerine yönelik örnekleriyle de çocukların hem eğitim de hem ruhsal gelişimlerine katkıda bulunur.

Hikâye: Sevinç dergisinde yayımlanan en çok eser hikâye türündedir. Bu türde yerel kalemlerin isimleri daha çok geçer. Hem Makedon hem Türk olmak üzere birçok yazarın eserinin yer aldığına şahit oluruz. Ayrıca Türk edebiyatına dair örnekler de bulunur. Bunun dışında Balkan, Avrupa ve dünya edebiyatından seçkin hikâye örneklerine de rastlanır. Dergide Hümaşah Vardar, Necati Zekeriya, Fahri Kaya, Nusret Dişo Ülkü, Behiç Duygulu, Subatay Hikmet gibi yerel yazarların hikâyeleri öne çıkar.

Dergideki öyküler yerli, yabancı ve Türkiye’den olmak üzere farklı başlıklar altında toplanabilir. Yerli öyküler Kuzey Makedonya’da yaşayan yerli yazarların öykülerinden oluşur. Bunlar arasında; “Okul Yolunda”, “Yeni Arkadaş”, “Dedem”, “Bir Daha Dönmedi”, “Arabacı Arkadan”, “Boş Ödev”, “Sınıf Arkadaşları”, “Tonton Amcanın Burnu”, “Kıskançlık Nedir”, “Doğa Dersi”, “Eşek Arabası”, “Yanıltan İlk Kar” gibi hikâyeler sayılabilir. Dergi bu tür hikâyelerle çocuklara değer eğitimi vermeye çalışırken bir yandan da onların ruhsal gelişimlerine de katkı sunar. Bu hikâyelerde dil oldukça sade ve anlaşılırdır.

Bazı hikâyelerde hayvanlar da kullanılarak çocukların dikkatleri çekilmeye çalışılır. Kısa cümlelerle anlatım daha açık hale getirilir. Kimi hikâyelerin karikatürize edildiği görülür. Buna en güzel örnek Ömer Seyfettin’in “Bomba” adlı hikâyesidir. Bu tür çalışmalar, çocukların dil becerilerini geliştirirken bir yandan da onların görsel zekâlarını harekete geçirmeye yardımcı olur.

Masal: Masallar çocukların hayal dünyalarına en çok etki eden anlatı türüdür. Bilhassa masallardaki gerçek üstü olaylar, mekânlar ve anlık yaşanan mucizevi gelişmeler çocukların hayal dünyalarını derinden etkiler, onları zenginleştirmeye çalışır. Dergide La Fontane ve Grim Kardeşlerin masalları en çok yer alan eserlerdendir. Masallardaki dil hikâyede olduğu gibi açık ve anlaşılır, cümleler kısa ve özür. Burada da koyun, eşek ve kurbağa gibi birçok hayvan kullanılır. Bunların bir kısmı kişileştirilir. “Ali Baba ve Kırk Haramiler” masalı ise karikatürize edilerek anlatılan masallara güzel bir örnektir.

Dergide yer verilen masallar farklı kültürlerden olsalar bile daha çok öğreti niteliği taşıyan metinlerden seçilirler. Yoksul Kunduracı (Grim masalları), Kınalı Koyun, Dedem, Aslan ile Ortakları (La Fontane), Çobanın Dergisi, Kurbağa Prens, Hırçın Kral, Üç Kafadar, İneğin Boyaları, Rüzgâr Dede Masalı, Eşek Tıraşı gibi masallar ise, içerik ve tema açısından çocukların dikkatini çekecek masallardır. Bu sayede çocukların kıssadan hisse almaları sağlanır. Ayrıca masallara yer verilen sayfalarda masalların anlatımına uygun çeşitli görseller de kullanılır.

Destan: Destanlar milletlerin sırtlarını dayadıkları en gizli hazineleridir. Geleceğe dair keşiflere de kapı aralarlar. Destanlar, çocuk eğitiminde katkı sunan edebi türler arasında sayılırlar. Sevinç dergisinde en çok Türk destanları yer alır. Ayrıca yabancı milletlere ait destanlar ile yapma destanlar da mevcuttur. Dergide “Kürşat Destanı”, “Herkül”, “Yaramaz Hasan” gibi örneklerle karşılaşırız. Ayrıca her bölümde “Tarihteki Türk Kahramanları” adlı destan köşesi bulunmaktadır. Bu destanlar genellikle kahramanlık konularını içerir. Anlatım burada diğer bölümlere göre daha coşkuludur.

1.1.2. Tomurcuk

Tomurcuk da tıpkı Sevinç dergisi gibi 1957 yılında Üsküp'te gün yüzü gören bir çocuk dergisidir. İlk mektep çocuklarına yöneliktir. Birlik Yayınları tarafından çıkarılır. 1957-2012 tarihleri arasında fasıllı olarak da olsa uzun bir süre çocuk edebiyatına can verir. Bir süre Sevinç dergisiyle birleşerek Sevinç&Tomurcuk adıyla da yayımlanır. Son dönemde yayın hayatına tek başına devam eder. Derginin sahibi ve kurucusu Necati Zekeriya'dır. Kuruluş amacı, ilkokul öğrencilerinin eğitimine katkıda bulunmaktır. Bilhassa onların Türkçeyi doğru kullanmalarını amaçlar.

Dergi görsel malzeme bakımından da oldukça zengindir. Kapaklar genellikle ayın konusuna göre resimlenir. Aylık olarak yayımlanan dergi temmuz ve ağustos ayları hariç yılda 10 sayı basılır. Sayfa sayısı 16'dır.

Derginin merkezinde eğitim-öğretim faaliyetleri yer alır. Konular okul müfredatına uygun seçilir. Dergide edebi tür olarak en çok şiir kullanılır. Diğer türler ise hikâye, masal, bilmece-bulmaca, tiyatro, fıkra ve masal biçiminde sıralanabilir. Ayrıca dil, edebiyat, kültür ve sanat alanında yazılan düz yazılar da bulunmaktadır (Okumuş ve Kaçar, 2013:271).

Tomurcuk, Sevinç dergisiyle birlikte Kuzey Makedonya Türk çocuk edebiyatının kurulmasında son derece önemli bir yere sahiptir. Çocuk edebiyatının gelişmesiyle yeni kalemlerin yetişmesindeki çabaları alkışlanmaya değerdir.

Hikâye: Hikâye şiirden sonra en çok kullanılan türdür. Burada bilhassa çocukların eğitimi ve okuma alışkanlığı kazanmaları esas alınır. Tema bakımından çocukların eğitimine katkıda bulunacak konular seçilir. Bilhassa değerler eğitimi, hayvanlar, çevre ve doğa gibi konular öne çıkar. Hikâye kahramanları daha çok hayvanlar arasından seçilir. Bu sayede çocukların dikkatleri konuya yönlendirilir, bu yolla gerekli mesaj verilmiş olur. Hikâyeler, anlatım ve kurgu bakımından da oldukça sade ve basittir. Genellikle kısa cümleler kullanılır. Kelime kadrosu olarak da daha çok çocukların dünyasına uygun, basit ve somut ifadeler seçilir. Ayrıca hikâyeler konuya uygun resimlerle süslenir. Bu bakımdan Sevinç dergisinde yer alan "Arkadaş", "Ayıcık Nerede", "Büyük Küp", "Cimri", "Hesapçı", "Hükümdarın Yalanı", "Kar", "Kurnaz", "Mayıs Gezisi", "Merter ile Annesi", "Nine ile Dede", "Paşa ile Oğul", "Sakin Bizi Ele Vermeyin", "Suçlu Kimdir", "Şişe", "Torba İçinde Kuyruk" ve "Yan Kesici" gibi hikâyeler dikkat çekicidir. Tema, eğitici yönüyle öne çıkar. Bilhassa değerler eğitimi bakımından etkili olan bu metinler, çocukların ruh dünyasının gelişimine de katkı sağlar.

Dergide yayımlanan öyküler yerli ve yabancı olmak üzere iki başlık altında ele alınabilir. Yerli öyküler daha çok Kuzey Makedonya ve çevresinde yaşayan yazarlar tarafından kaleme alınmıştır. "Tuhaf Koku", "Bizim Eve Gel", "Korku" gibi öyküler dikkate değerdir. Ancak yerli hikâyelerin yanında, başka milletlere ait metinlerle de karşılaşırız. Bu metinlerde Asya, Afrika ve Ortadoğu ülkeleri dikkatimizi çeker. Bunlar arasında Afganistan, Azerbaycan, Beyaz Rusya, Çin, Japonya, Mısır, Moğolistan, Suriye, Rusya ve Sırbistan öne çıkar. Bu ülkelerin kültürlerine ait halk hikâyelerine sık sık yer verilir.

Masal: Masallar olağanüstü yanlarıyla çocukların dikkatini çeker ve hayal dünyalarına etki eder. Çocuk eğitiminde sıkça kullanılan masallar, bilhassa değerler eğitimi bakımın-

dan çocuk edebiyatının da en çok kullandığı türler arasındadır. Dergide, Türk masallarından başka, farklı milletlere ait masallara da yer verilir. Brezilya, Fildişi, Habeşistan, Meksika ve Yunanistan masalları okuyucuyla buluşturulur. Masallardaki dil hikâyede olduğu gibi açık ve anlaşılır, cümleler kısa ve özür. Tema bakımından incelendiğinde hayvanlar, tabiat varlıkları ele alınır. Bunların pek çoğunda hayvanlar ile güneş, ay ve yağmur gibi tabiat unsurları kişileştirilir. Hayvanlar arasında en çok kullanılanlar eşek ve kurbağalardır. Bu masallar genellikle çeşitli resim ve çizimlerle birlikte verilir. Ayrıca masalların olağanüstülükleri öne çıkarılarak çocukların hayal dünyaları da zenginleştirilmeye çalışılır.

Masal türünde yazılan metinlere örnek olarak; “Akıllı Bülbül”, “Altın Renkli Bulutun Göz Yaşları”, “Ayı Dayının Armağanları”, “Buz Dedenin Armağanı”, “Dört Gerçek”, “Gerçek Güzeldir”, “Güneş Isıt Beni”, “İlkbahar Nerededir”, “İnsanın Hayatı”, “Kardan Adam Eriyor”, “Kazık”, “Kedi Balık Nasıl Avladı”, “Neden Ayın Elbiseleri Yoktur”, “Nehrin Çocuğu”, “Ne Kadar Konuşmalı”, “Sandalcıklar”, “Tembel İle Keklikler”, “Tabiat Yorgundur”, “Üç Soru”, “Uyu Yağmur Uyu” gibi masalları verebiliriz.

1.2. Kosova

1.2.1. Kuş Dergisi

Kuş, Kosova’da yayımlanan ilk Türkçe çocuk dergisidir. 1974 yılında Tan gazetesi tarafından çıkarılır. Üsküpte çıkan Sevinç ve Tomurcuk dergilerinden sonra bölgede yayımlanan en önemli dergilerdendir. Dergi, Tan gazetesinin iç sayfalarında yayımlanan “Boncuk” çocuk sayfasından doğar. 1974 yılının başlarında iki sayfa olarak karşımıza çıkan “Boncuk”, daha çok şiir, öykü, gezi notları ile okul etkinliklerini içerir. 1979 yılında hacmi ve içeriği değişerek “Kuş” adıyla müstakil bir çocuk dergisine dönüşür (Okumuş ve Yön, 2014:2130).

Kuş, 1979-1999 yılları arasında yaklaşık 20 yıl boyunca aralıksız yayımlanır. Amacı, okul çağındaki çocukların yetişmesinde öğretmene ve aileye yardımcı olmaktır. Kuş, A5 formatında ve 32 sayfa olarak basılır. 16 sayfası siyah-beyaz, 16 sayfası ise renklidir. Her yıl okul zamanlarında yayımlanan dergi, yıllık on sayıdan ibarettir. Temmuz ve ağustos aylarında basılmaz. Derginin basım yeri Priştine’dir.

Dergi bölgedeki Türkçe eğitim yapan bütün okullara parasız dağıtılır. Okullardaki ders kitabı eksikliğini gidermeyi amaçlayan dergi, çoğu zaman yardımcı ders kitabı olarak kullanılır. Kuş, yalnız Yugoslavya’da değil ABD, Mısır Hollanda ve Almanya gibi ülkelerde yaşayan Kosovalı Türklere de gönderilir (Kuş, 1992:3). Yugoslavya’nın dağılmasıyla ekonomik problemlerle karşılaşan dergi, bazı aylar çıkarılamaz. Nihayet 1999’da 150. sayısı yayın hayatına son verir.

Edebi türler açısından en çok şiir ve hikâyeler dikkatimizi çeker. Ancak sayı bakımından hikâyeler çoğunluktadır. Ayrıca kültür, edebiyat, tarih ve eğitim gibi farklı alanlarda da yazılara yer verilir. Seçilen yazıların amacı çocukların eğitimine destek olmaktır. Çoğu zaman okul çocuklarının ders kitabı olarak da kullanılan Kuş, yeni sanatkârların yetişmesinde de katkıda bulunur.

Dergide en çok kullanılan edebi tür hikâyedir. Ayrıca şiir, masal, efsane, çizgi roman, deneme gibi türler ile çeşitli konularda kaleme alınmış köşe yazıları bulunur. Çocuklara yönelik bulmacalar da oldukça orjinaldir. Dergi içerik olarak incelendiğinde bilhassa popüler magazin haberleri dikkatimizi çeker. Bunun dışında sağlık, spor, doğa olayları, trafik, fizik ve kimya gibi konular ile mitoloji, hayvanlar alemi, ülke ve şehir tanıtımları, yazar, şair ve bilim adamı biyografileri yer alır. Genel kültür ve bilim teknikle ilgili ilgi çekici konular işlenir (Okumuş ve Yön, 2014:2137).

Kuş dergisinin yazar kadrosu oldukça geniştir. Yugoslavya’da yaşayan yazar ve şairlerin dışında Türkiye’den ve dünya edebiyatından önemli isimlere de rastlanır. Derginin dikkat çeken bir özelliği de baskı kalitesidir, bilhassa şiir, hikâye ve masal gibi eserlerin temalarına uygun resim ve çizimlere yer verilir (Okumuş ve Yön, 2014:2142).

Hikâye: Kuş dergisinde hikâye türüne diğer türlerden fazla yer verildiği görülür. Kosovalı Türklerin yazdığı hikâyelere sıklıkla rastlanır. Yazarların çoğunun öğretmen kökenli olması hikâyelerin de öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına göre kaleme alınmalarına sebep olur. Bu hikâyelerde başta çocukların eğitimi amaçlanır, didaktik özellikler ön plana çıkar.

Hikâye yazarları arasında Ahmet S. İğciler, Alaettin Tahir, Altay Suroy, Avni Abdullah, Avni Engüllü, Enver Baki, Fahri Kaya, Hasan Mercan, İskender Muzbeg, Necati Zekeriya, Nusret Dişo Ülkü, Recep Murat, Sabit Yusuf, Salih Lika, Süreyya Yusuf gibi yerel hikâyecilere sıklıkla rastlanır. Bekir Yıldız, Emel İnci, Cengiz Bektaş, Ömer Faruk Toprak, Sabahattin Ali, Selim İleri, Talip Apaydın, Tarık Dursun K., Zeyyat Selimoğlu gibi Türkiye’den de isimlerin hikâyelerine yer verildiği görülür.

Yugoslavya’nın diğer uluslarının hikâyecileri arasında Kristina Brenkova, Branko Yurça (Slovenya), Vidoç Podgoreç, Gigor Popovski (Makedonya), Milenko Ratkoviç (Karadağ), Miryana Stefanoviç (Sırbistan), Branko Çopiç (Bosna-Hersek), Tayyar Hatibi, Nikolay Nosov, Olivera Nikolova, Toma Slavkoviç, A. Kopriçiva, Çamil Batalı, Boris Boyaciski, Radolup Çilakeviç, Bojidar Timotiyeviç gibi yazarların eserleri çeviri olarak Türk çocuklarına sunulur.

Yugoslavya’da Kuş haricinde farklı dillerde çıkarılan çocuk dergileri de mevcuttur. Bu dergilerden biri de Saraybosna’da Sırpça-Hırvatça yayımlanan Vesela Sveska (Neşeli Defter) dergisidir. Kuş dergisi 1984 yılı Nisan ayı sayısında bu dergiyi hazırlayan yazar, şair ve ressamı misafir eder. Bosna-Hersek çocuk yazınının örnekleri Kuş’un bu sayısında Türk çocuklarına tanıtılır. Vesela Sveska dergisinin nisan sayısında da Kuş dergisinin Yugoslav Türk halkı çocuk edebiyatının şiir, öykü, masal ve oyun örneklerini sergiler.

Ayrıca dergide dünya edebiyatından örneklere de yer verilir. Bunlar arasında; Alex Heyli (Kökler romanından bir bölüm), Tolstoy (İhtiyar At), Edmondo De Amicis (Öğretmenimiz), Charles Dickens (Derste), Mahmut Lütfi (Mısır-Doğru Yanıtlar), Nan Gilbert (ABD-Yaş Günü Armağanları), Pablo Neruda (Şili-Okula Başladığım Günler) isimleri sayılabilir.

Masal: Çocukların hayal dünyalarına hitap eden en önemli yazın türü kuşkusuz masaldır. Kuş’ta masal türündeki eserler de önemli bir yer tutar. Gerek düzyazı gerek nazım türünde birçok masala yer verilir. Bu masallar çok farklı milletlere aittir. “Aslanın Teşekkürü”, Afrika masalı; “Kedi ile Köpek”, Alman masalı; “Sivri Akıllı Hırsız”, Çin masalı; “Ahiret Yolcusu

Ero”, Sırp Halk Masalı; “Büyük Ayı”, Rus Masalı dikkat çeken örneklerdendir. Bunların dışında Türk ve yabancı yazarların kaleminden çıkan masallar da bulunur. Bunla arasında, Hüseyin Süleyman’ın “Ağlayan Ayva Gülen Nar”, Bestami Yazgan’ın “Benim Annem Olur Musun”, Aziz Nesin’in “Bir Varmış Bir Yokmuş” ve Sadettin Kaplan’ın “Pembe ve Sıcak Karlar” masalları sayılabilir. Ayrıca Tarık Dursun K.’nin “Ezop Masalları” ile Orhan Veli’nin “La Fontene”den çevirileri de dikkat çekicidir.

1.2.2. Türkçem dergisi

1999 yılında yaklaşık yirmi yıl aralıksız yayın yapan Kosova’nın ilk çocuk dergisi “Kuş”un faaliyetlerine son verilmesi, bu alanda büyük bir boşluğa sebep olur. Bu ihtiyacı karşılamak üzere, Türkçem dergisi çıkarılır. Dergi, Kosova Çocuk Kültürü ve Edebiyatı Araştırmaları Derneği (KÇKEAD) tarafından yayımlanır. Sahibi ve yazı işleri müdürü Zeynel Beksaç’tır. Yayın koordinatörlüğünü ise, Attila Beksaç yapar.

1999 yılının ocak ayında yayın hayatına başlayan Türkçem, bugün 24. yılına girerek bütün zorluklara rağmen iki yüz ellinci sayısını aşmayı başarmıştır. Derginin yayın merkezi Prizren’dir. İlk sayılarında “Çocuk Dergisi” sloganını kullanan dergi, sonraki sayılarında kendisini “Aylık Popüler Çocuk Dergisi” biçiminde tanıtır. Derginin amacı, kapağında da belirtildiği üzere Balkanlarda anadili olarak Türkçeyi yaşatmaktır.

Dergi, A4 formatında ve 24 sayfa olarak yayımlanır. Kapak ve sayfa yapısı bakımından çocukların ilgisine mazhar olacak şekilde renkli ve canlı bir anlayışı tercih eder. Kapak resimleri ayın ya da işlenen konuların içeriğine uygun seçilirken iç sayfalarda ise çocukların hoşuna gidebilecek hayvan ve manzara resimlerine yer verilir. Ayrıca bilgisayarda oluşturulmuş resimler ve çizimler kullanılır. Neredeyse her sayıda Türkçe ile ilgili söz, yazı, resim ve karikatür gibi materyaller dikkati çeker.

Türkçem dergisinde edebi tür olarak en çok şiir kullanılır. Şiirden başka hikâye, tiyatro, masal, efsane, bilmece-bulmaca gibi türlere de yer verilir. Bilhassa okul çağındaki çocuklarının faydalanabilecekleri ansiklopedik bilgiler ile sağlık, spor, beslenme, bilgisayar, bilim-teknoloji ve dünyadan ilginç haberler seçilerek verilir.

Türkçem yazar kadrosu bakımından da oldukça zengindir. Kosova Türk edebiyatında Türkçe eser veren pek çok isimle karşılaşırız. Ayrıca Balkan ülkelerinden tanınmış şahsiyetler ile Türkiye ve Türk dünyasına ait yazar ve şairlerin eserleri dergide yayımlanır. Dergi küçük/genç okurlara da açıktır. Bilhassa “Sizden Gelenler” köşesinde yayımlanan amatör yazılar yeni bir edebiyat kuşağının oluşması için de zemin hazırlar. Son yıllarda derginin bazı sayıları internet ortamında da yayımlanır. Ayrıca Facebook gibi sosyal medyada ortamlarından da takip edilebilmektedir. Bugün Türkçem, büyük zorluklara rağmen ayakta kalarak hem önemli bir boşluğu doldurmaya çalışır hem de Kosova Türk çocuk edebiyatının gelişmesi adına önemli bir misyonu tek başına yüklenir.

Hikâye: Diğer dergilerde olduğu gibi Türkçem dergisinde de en çok yayımlanan edebi tür hikâyedir. Buna rağmen Kosova Türk edebiyatında hikâyeye ve roman türü şiirde olduğu kadar verimli değildir. Dergide yayımlanan hikâyeye ve öyküler muhtevaları bakımından

oldukça geniş bir alana hitap ederler. Bilhassa din, ahlak, mizah, tarih ve hayatın içinden gündelik meseleler öne çıkar. Bu hikâyeler hacim olarak oldukça kısa metinlerden oluşur. Çoğunluğu yarım sayfa ile iki sayfa arasındadır. Kosova’da bu gibi kısa hikâyelere öykü adı verilmektedir. Derginin ilk sayılarında özel bir hikâye köşesi yoktur, fakat ilerleyen sayılarda “*Hikâye Köşesi*” verilse de süreklilik arz etmez (Türkçem, 2011, S.128, s.10-11).

Derginin ilk 200 sayısı dikkate alındığında 400’den fazla hikâye yayımlandığına şahit oluruz. Bunların büyük bir çoğunluğu teliflidir. Az sayıda çeviri hikâye bulunur. Dergide Türk, Makedon ve Kosovalı yazarların çokluğu dikkati çeker. 150’yi aşkın bir sayı ile Türkiyeli yazarlar başı çeker. Ayrıca öğrenciler tarafından gönderilen ve “*Sizden Gelenler*” köşesinde yayımlanan öyküler de unutulmamalıdır. Çeviri hikâyeler daha çok Balkan kökenli yazarlar ile Romen ve Macarlara aittir. Az da olsa dünya edebiyatı ile Türk dünyasına ait öyküler de bulunmaktadır.

Hikâyelerde kullanılan dil ve üslup oldukça açık ve sadedir. Genellikle günlük yaşamın içinden bazı detaylar, hayvan sevgisi, okullarda yaşanan olaylar, aile, gelenek ve görenekler, toplumsal konular, kitap sevgisi, dinî ve ahlaki konular ile davranış kuralları işlenir. Ayrıca Türkçem dergisine has bazı kısa öyküler ile Aluş Nuş tarafından Prizren şivesiyle kaleme alınan çok keyifli hikâyeler de bulunur. Bu hikâyeler genellikle eğlenceli ve konularına uygun resimlerle/çizimlerle süslenir.

Hikâyeler arasında hayatı konu alan gündelik meseleler ile dinî ve mizahî konular daha çoktur. Gündelik hayatı konu alan hikâyelerde toplumsal konular, eğitim ve terbiye gibi mevzular işlenir. Bu hikâyelerde daha çok Enver Naci Gökşen ile Ekrem Bektaş’ın isimleri dikkati çeker. Dinî hikâyelerde Allah sevgisi, peygamberler tarihi ve çeşitli dinî bilgiler verilir. Bazı hikâyelerde ise dinî ve ahlaki öğretiler öyküleştirilerek sunulur. Dinî hikâyelerin sayısı azımsanmayacak kadar çoktur ve çoğunun yazarı bulunmamaktadır.

Dergide Kosova ile Kuzey Makedonya Türk edebiyatçılarından Hasan Mercan, Enver Baki, Reşit Hanadan, Ahmet S. İğciler, Agim Rıfat Yeşeren, Şecaettin Koka, İskender Muzbeg, Şükrü Ramo, Hümaşah Vardar, Halise Hasan, Tayip Tahir, Recep Bugariç, Süreyya Yusuf ve Necati Zekeriya’nın isimleri de geçmektedir. Bunlardan Süreyya Yusuf ve Necati Zekeriya birçok alanda olduğu gibi Kosova Türk Edebiyatında öykü türünün de öncüleri sayılır. Bu yazarlar arasında en üretken olan bilhassa kendi çocukluğundan hareketle şiirsel öyküleri kaleme alan Kosovalı yazar Enver Baki’dır. Mizahî öyküleri ile bilinen Agim R. Yeşeren de çocuklar tarafından çok sevilir.

Türkçem dergisinde Ömer Seyfettin, Sait Faik Abasıyanık, Orhan Kemal, Hasan Latif Sarıyüce, Gülten Dayıoğlu, Mustafa Ruhi Şirin gibi Türk edebiyatının tanınmış hikâyecilerinin çocukların hayal dünyasını genişleten, onlara okuma zevki ve alışkanlığı kazandıran öyküleri yer alır. Çocukların zekâ gelişiminde önemli bir yere sahip olan mizah yüklü hikâyeler dergiye ayrı bir tat katar. Ayrıca Balkanları karış karış gezip buradaki hayatı Seyahatnâmesinde anlatan Evliya Çelebi ile Mesnevi’den öğüt verici, ibret dolu ilginç hikâyeler bulunur. Bu tür hikâyelerin eğitici vasıfları yüksektir. Bu hikâyelerde genellikle hayvanların maceralarına yer verilir ve kendi aralarındaki komik diyalogları öne çıkarılır. Bu tarz hikâyeciler arasında Türkiyeli yazarlardan Fikret Arıt, Süleyman Bulut, Hüseyin Emin Öztürk, Mahmut Demir

Kıratlı, Mustafa Yanık, Halide Edip Adivar, Erbay Kücet, Özgül Erten ve Emine Tanırgan'ın isimleri sayılabilir. Bunlar arasında Erbay Kücet'in ismi öne çıkar.

Masal: Çocuklar masal kahramanlarının olağanüstü özelliklerine her zaman özenmişlerdir. Küçük yaşta dede ve ninelerinden dinledikleri masallar onların hayal dünyalarını zenginleştirirken dil becerilerini de geliştirir. Günümüzde ise ebeveynler çocuklarına masal anlatmak yerine masal kitapları almayı tercih eder. Son zamanlarda kitapların rengârenk ve üç boyutlu hale gelmesi çocukların kitaba olan ilgisini de arttırmıştır.

Türkçem dergisinde masallara geniş bir yer verilir. Dergide toplam 250'nin üzerinde masal vardır. Bazı sayılarındaki masallar birden çoktur. Dergideki masallar arasında, Rus, Yunan, Çin, Macar, Cezayir, İran, Afrika, Alman, Danimarka, Fransız, Tatar ve Anadolu masalları yer alır. Kosova Türk halk masallarından örnekler bulunur. Ayrıca çocukların zevkle okuyabilecekleri Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler, Külkedisi, Alis Harikalar Diyarında, Çizmeli Kedi, Güzel ve Çirkin, Rapunzel, Uyuyan Güzel, Alaeddin'in Lambası gibi dünya masalları ile Lafonten, Ezop ve Anderson gibi fabl türünde bolca masala yer verilmiştir.

Masallarda kıssadan hisse çıkarmak esastır. Bu sebeple masallar özenle seçilerek çocuklara sunulur. Bu masalarda doğruluk, dürüstlük, yalan, aldatma, çalışkanlık, tembellik, hırsızlık, ceza ve ödül gibi konular işlenir. Fablların kahramanları genellikle hayvanlardır. Okuyucusuna bir yandan öğüt, bir yandan da ders verirler. Bu masallar kullandıkları kahramanlar ve görsellik açısından da çok zengindir. Dikkati çeken önemli bir husus da dergide çocuklara kötü örnek oluşturabilecek karakterlerin pek bulunmayışdır.

Türkçem dergisinde, Hasan Latif Sarıyüce, Mustafa Balel, Ahmet Efe, Fatih Erdoğan, Elif Yemenici, Hüseyin Süleyman, Yeliz Yorulmaz, Atila Er, Filiz Güner, Ziya Gökalg gibi tanınmış Türk yazarlarından seçme masallara da yer verilir. Artık çizgi filmlere bile uyarlanan Türk masallarının en sevilen karakterleri ile Keloğlan masalları da ihmal edilmez.

Efsane: Dergide 50'yi aşkın efsane bulunmaktadır. Efsaneler için belli bir köşe veya sayfa yoktur. Farklı sayı ve sayfalarda yayımlanırlar. Genelde Anadolu efsanelerine ağırlık verilir. Anadolu efsaneleri bilindiği üzere yüzyıllar boyunca kuşaktan kuşağa aktarılan ve dilden dile dolaşan dağların, taşların, nehirlerin ve insanların efsaneleşmiş hikâyeleridir. Bu efsaneler sadece çocukların değil büyüklerin de bir hayli ilgisini çekerler. Türkçem dergisine ayrı bir renk katan efsaneler çocukların da hayal dünyasını zenginleştirir, geleceğe daha güvenle bakmalarına yardımcı olurlar.

Efsaneler, halk edebiyatının anonim ürünleridir. Zamanla sanatsal bir anlam kazanarak nesilden nesile aktarılan efsaneler, halk söylenceleri olarak da adlandırılırlar. Türkçem dergisinde Anadolu efsaneleri arasında “Dağlar”, “Boğaziçi veya Buzağı Geçidi”, “Kibele”, “Ağlayan Kaya”, “Peri Bacaları”, “Örümcek Ağrı”, “Kız kulesi”, “Kara Canavar”, “İbik Kuşu”, “Kaşıkçı Güzel”, “Dağ Başını Bekleyen Kız”, “Sarıkoz”, “Al Gül ile Ak Gül” “Kaplumbağa” ile Kosova'da anlatılan “Karabaş” efsaneleri bulunur. Ayrıca Amazonlar ve bazı Fransız efsanelerine de yer verilmiştir.

Destan: Çocukların okumaktan keyif alacağı önemli türlerden biri de destanlardır. Türkçem dergisinde pek çok Türk destanı vardır. Bu destanlar arasında; “Ergenekon”, “Oğuzhan”,

“Manas”, “Alper Tunga”, “Şu”, “Köroğlu”, “Canbolat”, “Çanakale”, “Satuk Buğra Han”, “Dede Korkut” ve “Bozkurt” gibi destanlar yer alır. Destanlar tarihî olayları barındırır. Ancak her zaman tarihî gerçekleri doğru yansıtmayabilirler. Türk destanları Türk milletinin doğuşunu, insanoğlunun yaradılışını, Türk devletlerinin kuruluşlarını, çöküşlerini, zaferlerini ve yenilgilerini konu alan eserlerdir. Dergide yer alan Alper Tunga, Oğuz Kağan ve Köroğlu gibi kahramanların resimleri de destan metinleri ile birlikte verilerek çocukların ilgileri çekilmeye çalışılır.

1.2.3. Bahar dergisi

Bahar, bağımsızlıktan sonra yayımlanan çocuk dergilerindedir. Kosova Türk Eğitim Derneği'nin (KOTED) bir yayımıdır. 23 Nisan 2007 yılında yayın hayatına başlayan Bahar, “Çocuk ve Kültür Dergisi” sloganını kullanır. Derginin çıkış amacı, okul çağındaki öğrencilere eğlence yoluyla bazı bilgileri öğretmek, kimlik bilinci ve aidiyet duygusu oluşturmak ve değerler eğitimine katkı sunmaktır. Bu nedenle Türkçe konuşan tüm ailelerin evine ulaşmak, çocukların beğenisini kazanmak için çabalar (Sülçevsi, 2007, S.1, s.2).

Derginin sahibi KOTED, editörü ise İsa Sülçevsi'dir. Redaktörlüğünü ilk sayılarda Nebahat Sülçevsi, son sayılarda ise Esin Hüdaverdi yapar. Priştine'de basılan dergi, aylık olarak yayımlanır. Ancak okulların tatil olduğu temmuz, ağustos ve eylül aylarında yayımlanmaz. Eğitim öğretim yılı esas alındığında yılda ancak 9 sayı basılır. Dergi, Prizren ve Mamuşa başta olmak üzere, Priştine, Mitroviça, Gilan, Dobriçan, Vıçitrna, Yanova ve İpek gibi Türkçenin konuşulduğu bütün şehirlerde dağıtılır. Hatta Kosova'nın dışında İstanbul ve Edirne'ye de ulaştırılır.

Ayrıca Kosova Türk Eğitim Derneği'nin dergiyle aynı adı taşıyan bir kültür, sanat merkezi ve kütüphanesi de mevcuttur. Burada öğrencilerin okul derslerine yardımcı olunur, ücretsiz takviye kurslar verilir. Eğitim, kültür ve sanat faaliyetleriyle çocuklar desteklenir (Yeni Dönem, 2008:16). Ancak bugün dergi gibi bu kültür merkezi ve kütüphane de kapanmıştır.

Dergi, 24 sayfadan ibarettir, görsel açıdan da diğer çocuk dergilerinden farklıdır. Tasarımında yeni teknikler kullanılır, öncelikle bilgisayar ortamında hazırlanan dergi, göze hoş gelen, renkli ve canlı bir yapıya sahiptir. Bahar dergisi maalesef uzun soluklu olamaz, maddi imkânsızlıklar nedeniyle 51. sayı çıktıktan sonra 2012 yılının aralık ayında yayın hayatına son verir.

Derginin en büyük yeniliği sayfa yapısındadır. Sayfalar çeşitli adlara ve bölümlere göre sıralanır. Bütün içerik de buna göre verilir. Bu bölümleri alfabetik olarak şöyle sıralayabiliriz: Anı Defterinden, Atasözleri ve Deyimlerin Hikâyesi, Ayın Konusu, Bilim Köşesi, Bilmece-Bulmaca, Biyografi, Çevremiz, Çizgi-Roman, Çocuk Oyunları, Deney Yapalım, Dilbilgisi, Doğa ve Fen Bilimleri, Eğlenceli Matematik, Fıkra, Garip Bilgiler, Gramafon, Hayatın İçinden, Hikâye, Kitap Tanıtımları, Masallar, Okullarımız, Röportaj, Sağlık Köşesi, Şiir, TDK Bulmaca, Trafik Köşesi, Tuncay'ın Laboratuvarından, Uğurböceğim, Zeynep'in Günlüğü ile Ülke, Şehir ve Mekân Tanıtımları yer alır. Ayrıca genç okurlarının yazı ve şiirlerinin yayımlandığı “Sizden Gelenler” bölümü bulunur. Bunların dışında “Yarışmalar” ve “Ayın Özeti” gibi etkinlikler ile de öğrenciler okumaya ve yazmaya teşvik edilir.

Bahar Dergisinde en çok kullanılan edebi tür şiirdir. Nesir bakımından kısa hikâye, masal ve efsanelere yer verilir. Yazar kadrosu genelde öğretmenlerden oluşan dergide tanınmış isimlere de rastlanır. Dergi içerik bakımından müfredata uygun bir şekilde hazırlanır. Bilhassa çocuklara okumayı sevdirmek için değişik yöntemlerden faydalanır. Çocukların farklı yetenekleri ve ilgi alanları dikkate alınır. Birçok yeni bilgi ve zihin geliştirici konuların yanında adalet, doğruluk, çalışkanlık ve yardımseverlik gibi evrensel değerler ile ahlaki konuları işleyen hikâye ve masallarıyla da dikkati çeker (Okumuş-Yön, 2013:326).

Hikâye: Hikâye değerler eğitimi açısından en çok kullanılan edebi türlerdendir. Anadolu’da uzun kış gecelerinin eğlencelerinde en çok kullanılan anlatılardandır. Kıssadan hisseleriyle öne çıkan bu hikâyeler, modern dünyada bilhassa çocuk eğitimi konusunda önemli katkılar sunarlar.

Hikâyelerin ilk hedefi çocuklara “okuma alışkanlığı” kazandırmaktır. Çocuk sekiz on yaşlarında sona eren masal çağının ardından gerçeklik duygusu uyandıran metinlere yönelir. Bunlar yaşanmış ya da yaşanabilir izlenimi veren edebi ürünler yani hikâyelerdir.

Bahar dergisinde yayımlanan hikâyeler çocukların estetik yönden gelişmesine fırsat verir. İlgi alanlarına uygun olup, sosyal ve duygusal gelişimini sağlar. Yeni kelimeler öğrenmesine imkân tanır. Olaydan veya kahramanların özelliklerinden dersler çıkarır ve yeni şeyler öğrenirler. Dergide Türkiye ve Balkan edebiyatı’nın çağdaş yazarlarından alınan eserler önemli bir yer tutar. Ayrıca anonim ve derleme hikâyelere de rastlanır. Derginin tüm sayılarında yer alan hikâyelerden bazıları şunlardır: Gülten Dayıoğlu “Çocuk ve Elbise”; Necati Cumalı “Dayım”; Meryem Tortuk “Benim Bir Ağacım Var”; Sait Faik “Semaver”; Reşat Nuri “Gamsızın Ölümü”; Salih Tekin “Küçük İtfaiyeci”; Aziz Nesin “Çoban Köpeği ile Motorlu Tren”; Orhan Kemal “Harika Çocuk Hikâyesi”; İdris Armağan “Kar ve Çocuk”; Abdurrahim Dede, “Sevenin Sırrı”; Necati Zekeriya, “Kütüphanede Doğan Hikâye”; Süreyya Yusuf, “Bayram Saati”; Şükrü Mazrek “Aslının Entarisi”; İskender Muzbeg “Köy Atları”; Reşit Hanadan “Özlem’in Dayanışmaya Katkısı”; Ahmet S. İğciler, “Dertli”. Ayrıca yazarı Belirtilmemiş “Hayallerinizden Hiç Sıfır Aldınız Mı?”; “Göl Olmak” (Kızılderili Hikâyesi), “En Güzel Çiçek”, “Baba Oğul Muhabbeti”, “Bahar Gözlü Çocuk”, “Kanatlı Karınca”, “Kardan Adam”, “Antikacı”, “Ekmek Arası Köfte” ve “Bayram Hikâyeleri” dikkati çeker. Bunların arasında özellikle 41. sayıda yer alan ve Mavisel Yener tarafından kaleme alınan “Avaçlar” hikâyesi Bahar dergisi okurları için hususi yazılmıştır.

Masal: Çocuğa ana dilinin bir işçinin elindeki alet gibi nasıl kullanılacağını ilk öğreten, bu dilin hünerlerini, kıvraklığını, zenginliğini, inceliğini ilk gösteren, kişiye kendi dilini ilk aşıl原因an masallardır (Boratav,1958: 14). Masallar, dilin dokusunu oluşturan deyim, atasözü, kalıplaşmış sözler, ikilemeler, terimler, somut ve soyut kavramları oluşturan sözcükler, kısa ve yalın eylem cümleleriyle, bir bütün olarak konuşma dilinin inceliklerini ve zenginliğini yansıtmaları bakımından ana dili ediniminin doğal bir gereci konumundadır. (Sever, 2003: 146)

Masalların eğitimdeki asıl işlevi çocuklara sunulan iyi örneklerle ruh dünyalarını geliştirmek, onları inandıkları yolda yürüyebilecek ve önlerine çıkacak engelleri aşabilecek şahsiyetli birer insan yapmaktır (Kaya, 2000: 339-351). Masallarda verilen iletilerin en çok insan

ilişkileri, aile ve kişisel gelişim üzerine olduğu görülür. Arkadaşlık, dostluk, tevazu, yardım etme, aile bireyelerine verilen değer, zekâ, sağduyu, dikkatli olma, doğa sevgisi, hayvan hakları gibi temaların sıklıkla işlendiği masallara yer verilir.

Masallar çocukları bir taraftan eğlendirirken diğer taraftan da onlara yeni şeyler öğretir. Ebeveynler ile çocuklar arasındaki iletişimi artırır. İyilerin ödüllendirileceği, kötülerin ise her daim cezalandırılacağını gösterir. Çocukları farkında olmadan hayata hazırlar. Masal okuyan ve dinleyen çocuk iyiliğin de kötülüğün de karşılıksız kalmayacağını bilir. Çalıştığında başarılı olacağını, tembellik yaptığında bunun zararını göreceğini anlar.

Türkçe eğitim gören öğrencilere eğlence yoluyla kimi bilgileri kazandırmak, yaşadıkları ortam ve koşullarda sahip oldukları kimlik bilincini canlı tutmak ve erdemli davranışlar kazandırmak amacıyla çıkarılan Bahar, Türk ve Dünya edebiyatının seçkin masal örneklerini Kosovalı Türk çocuklarıyla paylaşır. Bu masalların çoğu anonimdir. Ancak Türk ve yabancı yazarların kaleminden çıkan telif masalların sayısı da az değildir. Dergide yayımlanan masallardan bazıları şunlardır:

Andersen “Kibritçi Kız”, “Kralın Yeni Giysisi”, “Fareli Köyün Kavalcısı”; Grimm Kardeşler “Uyuyan Güzel”, “Çizmeli Kedi”; Carlo Collodi “Pinokyo”; Kağan Yolcu “İyilik Dersi”; Halil Aslantaş “Kabak Başıma Patladı”; Ergül Altaş “Çakalın Krallığı”; Suzan Çataloluk “Ali ile Veli”. Bunların dışında dergide yazarı belli olmayan masallar da bulunur. Bunlar arasında; “Tuz”, “Kırmızı Benekli Kelebek”, “Kurbağa Prens”, “Sihirli Fasulye”, “Ali Baba ve Kırk Haramiler”, “Külkedisi”, “Keloğlan ve Sihirli Taş”, “Kuşlar Tiyatrosu”, “Aydede ve Kumdan Kaleler”, “Yürek Ana”, “Kaplan ve Büyük Rüzgâr”, “Parmak Kız”, “Hansel ve Gratel”, “Üç Arkadaş”, “Kara Tren”, “Tülümencik”, “Kara Tren”, “İyilik Dersi”, “Fatoş’un Bebeği”, “Tarladaki Hazine”, “Çirkin Ördek Yavrusu”, “Ali Cengiz Oyunu” isimleri sayılabilir.

Derginin son dört sayısında “Evire Çevire Masallar” bölümünde “Altın Saçlı Kız ve Ayıcık”, “Papatya”, “Pamuk Prenses” ve “Çizmeli Kedi” masalları Türkçe ve Arnavutça olarak yayımlanır. Sayfa iki sütuna bölünerek hem Türkçe hem Arnavutça yazılışları aynı sayfada sunulur. Bu görsellik bakımından dikkat çekici bir yeniliktir. Ayrıca okul çağındaki Türk çocuklarının Arnavutça öğrenmelerine de katkıda bulunur.

1.2.4. Diğer çocuk dergileri: Kosova ve Kuzey Makedonya’da yayımlanan çocuk dergileri sadece bunlarla sınırlı değildir. Şimdiye kadar ele alınan dergiler, yayın hayatını uzun süre devam ettiren ve okuyucu kitlesi tarafından beğenilip takip edilen süreli yayınlardır. Türkçe yayınlar için Kuzey Makedonya’da gün yüzü gören “Birlik Yayınları” başlangıç kabul edilirse, bu tarihten sonra çok sayıda sanat, kültür ve edebiyat dergisi yayımlanır. Bunlar arasında bilhassa çocuklara yönelik dergiler ayrı bir yer tutar. Bunlardan Sevinç, Tomurcuk, kuş ve Türkçem uzun soluklu çocuk dergileridir. Ancak bazıları kısa zaman içerisinde yayın hayatına son vermek zorunda kalır.

Bu deriler arasında Boncuk, Filiz ve inci dergilerini zikretmek yerinde olur. “Boncuk”, 1974-79 yılları arasında Tan gazetesinin bir ek olarak yayımladığı çocuklara yönelik iki sayfalık bir dergidir. İlkokul öğrencilerine yöneliktir. Gazetenin iç sayfalarında (11-

12. sayfalar) yer alır. Sayfa iki kısma ayrılarak basılır. Böylece toplamda 4 sayfaya ulaşmış olur. Çocuk dergilerinin hacmi düşünüldüğünde bu sayfalar oldukça yetersizdir. Ancak gazete ile birlikte Türkçe konuşulan bütün evlere ulaşması nedeniyle oluşturduğu etki düşünüldüğünden yüksektir. Dergi içerik açısından çeşitli bölümlere ayrılır. Dil Köşemiz, Çalışkan Çocuklar ve Sizden Gelenler ile önemli tarihleri anlatan ve süreklilik arz eden köşeler bulunur. Bu köşelerde şiirler, öyküler, gezi notları ve çeşitli okul etkinlikleri yayımlanır.

Boncuk, Kosova'da Türkçe olarak yayımlanan ilk çocuk dergisi Kuş'un yayımlanması-na da ilham kaynağı olur, 1979 yılında Kuş adıyla müstakil bir dergiye dönüşür.

Ayrıca Filiz ve İnci çocuk dergilerini de unutmamak lazımdır. Filiz Çocuk dergisi ise, 1986 yılında Zeynel Beksaç tarafından yayımlanan bir dergidir. Beksaç daha sonra Türkçem dergisiyle bu alandaki tecrübesini çocuklara aktarmaya devam eder. İnci, Balkan Aydınlar ve Yazarlar Derneği'nin (BAY) bir yayınıdır. Sahibi ve yazı işleri müdürü Osman Baymak'tır. Balkan Türk edebiyatında çok önemli bir yere sahip olan Baymak, gençlere yönelik Dost adlı başka bir dergi daha çıkarır.

Maalesef bu dergiler çok uzun soluklu olmayı başaramadılar. Ya maddi olanaksızlıklar nedeniyle ya da sahiplerinin vefatı yüzünden kısa zamanda tarihin tozlu raflarında kendilerine yer buldular.

Sonuç

Balkanlarda Türkçenin en yaygın şekilde konuşulduğu yerlerden Kuzey Makedonya ve Kosova Türkçe süreli yayımlar bakımından oldukça zengindir. Osmanlıdan sonra bölgede çok acı tecrübeler yaşansa da Türk ve Müslüman halka yönelik gelişmeler II. Dünya Savaşından sonraya rastlar. Bilhassa Türkçe ile ilgili çalışmaların başladığı 1950'li yıllar, Türkçe basın hayatı için de son derece önemli bir devirdir. Birlik ve Tan gazetelerinin yayını, diğer Türkçe yayınların da önünü açar, Türkçe eğitim için zemin hazırlar. Bu şartlar altında gelişen Türkçe basın ve yayın araçları çeşitli zorluklarla rağmen bugüne kadar gelir. Yetiştirdiği nesillerle yeni edebiyat ve sanat çevreleri oluşturmayı başarır. Bilhassa bunlar arasından sıyrılan genç şair ve yazarlar bugün verdikleri eserlerle alkışlanırlar. Kosova'da yaşayan Türkler ve Türkçe bu yolla ayakta tutulmaya çalışılır. Bu dergiler genellikle kültür sanat, edebiyat ve folklor ağırlıklıdır. Kosova ve çevresinde yaşayan Türklerin edebiyat ve sanat alanlarındaki ihtiyaçlarını karşılamak, festivaller düzenlemek, en önemlisi de Türk toplumunun dilini korumak amacındadır. Bu çerçevede kullandığı içerik ve yazar kadrosuyla da Türkiye ile olan bağlarını güçlendirmeyi hedefler. Bu gazete ve dergilerin tamamı Türkiye Türkçesiyle hazırlanır.

Bu yayımlar içerisinde bilhassa çocuklara yönelik dergilerin ayrı bir yeri vardır. Bölgede yayımlanan çocuk dergilerinin hepsi, burada yetişen nesillerin Türkçeyi doğru öğrenmelerini amaçlar. Bu sebeple okul çağındaki çocukların ihtiyaçlarını karşılamak, okuma aşkı oluşturmak, yeni bilgilere ulaşmalarını temin etmek ve geleceğe güvenle bakmalarını sağlamak arzusundadırlar. Bilhassa çocukların okul derslerinde yardımcı olmak ve edebi kabiliyetlerini geliştirilmek için çaba sarf ederler. Bu bağlamda gençlerin eserlerinin dergilerde yer bulması, yeni sanatkarların yetişmesi bakımından da son derece önemlidir.

Edebiyat sanat dergileri genellikle siyah beyaz olmasına rağmen çocuk dergileri oldukça renklidir. Kapak yapısı ve sayfa düzeni olarak da tasarım farklılığına sahiptir. A4 boyutunda basılan dergiler, sayfa sayıları bakımından da 22-36 sayfa aralığındadır. Baskı kaliteleri de gazetelere nazaran daha iyidir. Bilhassa çocuk dergileri kültür hizmeti şeklinde düşünüldüğü için bedelsiz dağıtılır. Genellikle aylık ve okul dönemlerinde yayımlanırlar.

Bölgede Türkçe olarak yayımlanan çocuk dergileri bilhassa içerdikleri anlatı türleri ile de çocukların eğitsel ve bilişsel gelişimlerinde önemli katkılarda bulunurlar. Hikâye, masal, efsane ve destan türlerindeki kısa metinlerle çocukların vicdan eğitimi, yaşam kuralları öğretilir, aile içi iletişim, çevre ile yakınlaşma örnekler üzerinden anlatılır, derslere odaklanma, çalışkanlık, disiplin, doğruluk gibi hasletlerin kazandırılması hedeflenir. Ayrıca okuma alışkanlığının kazandırılması amaçlanır.

Sonuç olarak Kuzey Makedonya ve Kosova'da Türkçe yayımlanan gazete ve dergiler toplumun kültür, edebiyat ve sanat alanlarındaki ihtiyaçlarını karşılarken bilhassa Türkçe ve Türk varlığının yaşam mücadelesine de önemli katkılar sunar. Ancak devamlılık konusunda çok başarılı olamayan bu süreli yayınlar, umarız maddi zorluklarını yenerek bölgedeki kültür, sanat ve edebiyat ortamına geçmişte yaptığı katkıları sunmaya devam ederler.

Yazarların katkı düzeyleri: Birinci Yazar %100

Contribution Rates of Authors to the Article: First Author %100

Etik komite onayı: Çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.

Ethics committee approval: Ethics committee approval is not required for the study.

Finansal destek: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

Support Statement (Optional): No financial support was received for the study.

Çıkar çatışması: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Statement of Interest: There is no conflict of interest between the authors of this article.

Kaynakça

Boratav, P. N., (1958), *Zaman zaman içinde*. Remzi. 14.

İsen, M. (2009). Varayım gideyim Urumeli'ne, Türk edebiyatı'nın Balkan boyutu. *Kapı*.17.

Karahasan, D. (2022).

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/makedonyada-turkce-gazetecilik-ekolu-birlik-gazetesi/1358647>, 21.06.2022, Saat: 12:37.

Kaya, İ. Güven, (1986). Yugoslavya Türk halkı yazımına gerçekçi bir bakış. *Tan*. 10.

Kaya, T., (2000), Kıbrıs Türk çocuk edebiyatında Aysen Dağlı'nın masalları III. Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi. (Yayına Hazırlayan: İ. Bozkurt), DAÜ Basımevi, 2, 339-351.

Kuş (1992). Sayı:129, Nisan 1992.

Okumuş S, Kaçar H, Kaçar E., (2013). Makedonya’da Türkçe yayımlanan bir çocuk dergisi: *Tomurcuk* Uluslararası Dil Edebiyat Konferansı. 271.

Okumuş, S., Yön, Z., (2014) Kosova’da Türkçe yayımlanan bir çocuk dergisi: *Kuş*. Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu, Cilt: II, Niğde Üniversitesi, 2130-2142.

Okumuş, S. ve Güner, D., (2012). Makedonya’dan uzanan çocuk ve gençlik eli: *Sevinç* (Şekil, muhteva ve yazar kadrosu bakımından bir inceleme). Uluslararası Çocuk Edebiyatı Sempozyumu, Kafkas Üniversitesi, 410.

Okumuş, S., Yön, Z. (2013). Kosova’da Türkçe yayımlanan çocuk dergisi: *Bahar* (Şekil, muhteva ve yazar kadrosu açısından bir inceleme) Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (UTEK), Burch Üniversitesi, 2, 319-326.

Sever, S. (2003), Çocuk ve edebiyat. *Kök*. 146.

Sülçevci, İ. (2007). Editörden. *Bahar*, 1, s.2.

Sülçevsi, İ. (2007). Editörden. *Bahar*, 2, s. 2.

Türkçem Dergisi (2011), 128, 10-11.

Yeni Dönem, (2008). 24 Ocak Perşembe, s.16.

Bu eser Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır. (This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License).